

PASSAVENTS

(Continuació.)

VIII

QUAN l'endemà de bona matinada, en Ton anava á sortir per comensar la piadosa taleya lo dia avans anunciada, la Filomena se li posá al devant arreglada á tay de marxa: no portant á sobre parrachs y roba esquinsada, sino decentament aconduhida, y abrigada de per tot, y no plorant ni aturdida, sino ab rostre tranquil, y veu sencera com respirant un ayre de nova dignitat, qu' á un observador lleuger li hauria causat maravella, al pensar que ab prou feynas tenia quinze anys aquella dona acabada, que anava á dir lo que digué á son pare, prenentli ab sas mans la d' ell y apretanila á son pit, com pera mostrarli l' escalf del angelical amor que li tenia.

—No pare, no! Jo m' ho he romiat, y com soch més valenta que vos, jo hi vull anar á seguir las casas d' assí dalt, y de la plana... Oh! no tingau por. La Mare de Deu y Sant Joseph y l' Angel de la guarda, ja m' acompanyarán. Ja tornaré aviat... La Carmeta me l' enduch, perque també 'm farà companyia, y vos pare no sabriau que ferne... En Pere ja 's quedarà. En Ramon, vol anar á veurer á Mossen Francés de

la rectoria... si li donessin feyna en la casa nova que fan... Diu que ja sabia fer de manobre... y s' ho estimaria més que no pas guardar ovelles... ¿Pare, ho voleu?...

En Ton Parayre no tingué mots per respondrer á n' aquell heroych missatge de la pietat filial. Se passá la má pel front, com per enretirarne una boyra que l' ennuvolava: ço es, lo goig y la pena, que ensemps sufria. L' esperansa que se li comanava irradiant del pit valent de sa filla, imatge de la *dona forta* de l' Escriptura, y la recansa de veurer exposada per aqueixos mons de Deu, á tant ignocent y adorable donzella.

—Filla! exclamá al últim ab veu trencada. ¡Filletas mevas!... Que Deu vos deslliuri de tot mal y desgracia!...

La Filomena, ab sos ardents llavis besa la má tremolosa del seu pare, y lleugera, com si fugís de donarli major torment, eixí de la cambra; corregué á buscar la germaneta, que ja tenia vestida y abrigada, y sortí d' aquella pobre llar inhospitalaria, per anar á fer lo jornal d' aquell dia de desconegudas congoixas, de tristas y solitaries llágrimas.

Quan va esser fora de las envistas de Passavents, se deturá. Com un aucell qu' eixint del niu, se posa en la primera branca, per agoytar ahont llensará sa volada, omplí de pe tons una mica de cara que treya la menuda, y del ayre que aqueixas montanyesas, pobres d' ofici, se posan al coll las criatures, per fer son pes més lleu y portar més desenbarassat lo cos, també passá per cada espatlla los peuhets de la Carmeta, que li doblá l' cap sobre del seu, com se pinta al Inmaculat anyell reclinat sobre del diví Salvador.

Per un sentiment natural de vergonya, no prengué l' camí ral de la vila qu' al devant se li extenia. Per caminets de travessía se 'n aná cap unas casas de l' altre banda, portant un bon pas, ab la cistelleta vuyda, ab la faldilla del devant doblada per tenir més ayre, inclinant son graciós rostre, y ab sos ulls serens, tot sovint aixecats al espayós cel.

Fins al cap de mitj' hora que 's trová al devant de la primera casa, no habia discorregut com ho faria per demanar la caritat. Y 's vegé á la bora d' aquella porta, y vegé al mateix temps que la gent de dins se la miravan ab extranyesa y ab indiferencia... y no va tenir valor ni per dir—Ave María—ni per aixecar los ulls á devant d' ells.

—Deu n' hi dó! va sentir que deyan... Y sofocada, y sen-

tintse com pujar foch á la cara, y com unas devaneras anarli 'l pit, deixá aquella porta, per anar á un altre: cayent en lo margepeu duas gòtetes de l' ayga que rajá aquella punyida del cor!

Y aquell dalit animós de suara se convertí en tremolor de camas; aquell goig tranquil de la cara en palidesa d' espant, y aquella generosa esperansa, en dupte, tristesa y amargura. Un moment restá parada en son camí; més la petita companya que duya, en aqueix punt li deixá sentir un sumicó de frisansa, y, revestintse de nova forsa, prengué ardida l' interrompt camí.

En la segona casa qu' arrivá tingué valiment de demanar un rosegonet de pa per aquella criatura. Una vella que feya mitja, mirantse de fit á fit á la donzella, y donantli un cros-tonich sech y negre, li deixá anar aquesta com una carícia.

—Si qu' está be, que una noyarra aixís rodí pel mon. Sembla qu' ets prou atonyada per guanyarte la vida.

—Perque no trovém un pam de feyna—gosá la *pobre* respondre.—Y la vella mirántsela encara tot girant l' esquena.

—Sí, anava dihent, no hi ha feyna... no hi ha feyna... Ja las adondaria jo á n' aquestas mossas...

Mes ella agraí de cor aquell bocí de pa per la Carmeta. Tot caminant, á micas-á-micas, lo va anar estoban ab la boca, y peixantli á la noya, qu' aixís, un xiquet alimentada, no li va donar tan maltemps.

Y aná seguint més camins y més casas. Y habia de travessar per marges estrets, per feixas relliscosas, per pedregosas pujadas, per corriols solitaris, per plans que may s' acabavan ó boscos que l' estemordian. Y no tornaren á aixecárseli las alas del cor caygudas.

O fos que no anés tant espellingada com las altrás pobres, per fer compassió á la gent, ó fos que no li eixían sino á mitjas las paraulas de la trémola boca, ó que vejentla jove, tant jove y tant vistosa, no fos creguda la seva necessitat, lo cas era qu' endevadas se cansava y demanava. Horas y horas va caminar ab la cistella vuyda, y lo sospir en lo cor. De més á més, las pors y sobressalts que á cada punt tenia, no son per explicar-se, y ab prou feynas per entendrers. Homes desconeguts qu' aprop d' ella passavan, anant ó venint pel seu camí, se la menjavan ab la vista, y s' aturavan á mirársela, y sentí mes

d' un cop parauladas y riallas de burla, que tota la glassavan, y li llevavam l' ayre de respirar.

Y com si la gent no bastés aquell dia per omplenar la copa del seu dolor, al voler entrar á la llissa d' una gran casa, de sobte se li aturá la sanch, espabordida ab l' abordo impensat y 'ls lladruchs rabiosos d' un gos que l' envestia. Llensá la pobra noya un crit d' esglay per tota defensa, y l' enverinat canot li pega mossegada á las faldillas. Presa ella d' inespllicable terror, propi de sos anys infantívols, y poch avesada á consemblants rebudas, ben frequents en las casas de pagés, volgué correr, y fugir. Mes los genolls se li doblaren, y caygué... batuda per l' espant, per la debilesa y per l' extraordinari afadich.

Aquell ca inhospitalari girá cua, á la veu d' una criada, que sortí á veurer aquell esbalot. Y la tal porquera, si tanta dignitat l' atrapava, tot fent cruixí 'ls esclops, al girar cua com lo gos, en compte d' ajudar á n' aquellas infelissas criaturas, com si rondinés tota sola, anava dihent:

—¡A mitx! Sempre venen aquí á ferte reguitnar... ¡Hont va aquesta martegassa á deixar-se anar á terra per un gos!... Malaguanyat...

Mentres tant, la trista Filomena, sagnantli una má, qu' havia rebut en una pedra, per servir de caure á l' estimada càrrega de son coll, s' aixecá d' esma, y s' apartá horrorisada d' aquella casa de bestias.

Y no podia més! No sabia pas ahont era, ni quin' hora era... mes trovava que l' esperit se li 'n anava, y agafantse ab las pedras dels marges y ab las socas dels arbres, seguia una rampant que daba á un camí de rodas. Mes que pensarho, somniava tornar-se'n per allí á casa seva... somniant també ab reposar lo seu cap, que li bullia, en l' espatlla estimada del seu pobre pare. que be prou que debia frissar ab tanta estona d' haber-se estat fora!...

Y no va poder més. . y 's deixá caurer allá á l' herba, á la vora del camí, á mentres lo primer tró d' una rufagada que venia, feu ressonar tota aquella quintana y feu despertar altre cop, sobressaltada, aquella primorosa testa, ara tant esbullada, tant afligida, tant apagada y desvalguda. Llavors espetegaren allá prop unas gotas fortas de pluja, y sentí, y li agradá aquella fredor de l' ayga.

Se sentí també en aquell moment, fentli girar lo cap ab vivesa, l'accent d' una cantada, y 'ls cascabells d' un animal que s'acostavan. Émpenguts pel mal temps, lo trepitx de la bestia y las rodas del carro semblavan un altre tró.

Li semblá que coneixia aquella veu, y pogué encara aixecarse. Al mateix temps aquell que cantava reparant ab ella, pels plors de la nena qu'ella ja no 'ls sentia, feu un xiulet que l'entengué 'l caball, y s'aturá, ab una gambada pujá al peu del marge, exclamant ab bondadosa é innocent cortesia.

—¡Tú, noya Parayre, per aquí! ¿Y donchs; qu'os heu perdut?

—¿Ets en Lariet?—Feu ella casi no sentíntseli la veu y trencant á pesar seu en plor, trovant per primera vegada un sér humá conegut y amich.

—¡Me caso ab ronda! exclamá aquest; ja tenim lo ruixat á sobre. Y... no sabent que més dir, devant d' un sentiment que no se sabia explicar, y en hora tant intempestiva: devant d' aquella noya que coneixia prou, que talment no tenia figura, ab la roba feta una llástima de cap á peus; ab una cara de mitx morta, que la compassió no 'n podia treure 'ls ulls; que casi no podia mourer's ni enrahonar; mes, entenent desseguida que podia ampararla á n' ella y á la pobre criatura, ab l' ayre resolut d' un minyó de quinze anys, y ab una franquesa ben propia d' aquella escena, acabá lo comensat parlament, dihentli.

—Y ahont aneu, si no 't pots tenir! ¡Au! Pujeu al carro, y os portaré á la vila.

—Si no 't sab greu... va dir aixugantse aquells ulls esmortits, que ja davan á dolls llágrimas que l' aconsolavan.

Y ab un salt, aquell minyó, tant fortament conmogut ab aquella inesperada aventura, que se li quedá pintada als ulls l' imatge dolorosa de la *noya trista*, li nasqué en lo cor una simpatia irresistible, y una compassió qu' hauria obert la seva ánima per donarli en aquell moment tot lo goig y tot lo consol y tota la vida que cercolava frissosa en son alegre y descuydada joventut. Coneixia á la Filomena, y li semblava una altra minyona tota nova. Hi habia enrahonat mil cops, y ara la seva veu li feya venir tant greu tristesa, que 'ls ulls se li negavan: y no sabentlos treure dels ulls d' ella, se dava al mateix temps vergonya de mirársela...

Donchs, en menys temps del qu' estém á dirho, l' ajudá á deslligar á la Carmeta, la posá ben posadeta entre unas estoras del carro y la sostingué á n' ella per pujarhi; y posá 'l caball al trot, mentres lo cel se descarregava també d' alguna misteriosa anyoransa regant la vall que 'l carro creuhava, ab una d' aqueixas breus plujetas del mes de Maig.

En Lariet, á qui de llavors ensá já l' hem conegut, restá sempre més ullprés de la *noya trista*.

Aquell dia tornava de la vehina ciutat de provehir de colcas mercaderias, per la botigueta ab que s' anava vivint ell y sa mare, de des que son pare, que feya 'l negoci del vi, s' havia mort, deixant á la viuda no més aquell noy y quatre botas vuydas, y aquell carret, y la caballaria. Lo xicot, llevat de certas diadas, també trevallava á la fàbrica, ó millor dit, remenava ab cosas de la fàbrica, ab motiu de servir de criat al senyor Duran, que l' havia pres molt de grat, y cada punt li encomanava recados á la vila ó á la ciutat, que ell los hi desempenyava, alegre, exacte y servidor, campántsela com un home, y portant á la seva mare una pila de quartets.

Prou pregá de fer beguda á la Filomena. Mes ella no tenia coll per fer passar res : y malviatje si ab un' hora que durá 'l camí, aquells dos sers de cor infantivol que la casualitat junyia ab fil eléctrich d' un misteriós sentiment, digueren mitja dotzena de paraulas.

Arrivaren á la vila quan se comensava de fer fosch, y asserenat lo cel altre volta, per hont voleyavan, com una juguina dels vents, las blancas y lleugeras bromas que 's deixavan de mullar la terra.

L' hostalera, que ja havia sentit y conegut lo carro, sortí á la porta á rebre á son fill, com sempre. Era d' aqueixas galans matronas, sempre alegroyas, sempre endressadas y que 's bellugan ayrosas sempre. Petitona y rebordonida, de trenta fins á cinquanta la gent li feyan los anys, y sempre 'ls tenia.

Lo noy, fenthi embuts, porque lo cor se li 'n menava las paraulas, li digué qu' a dins del carro hi duya la *noya trista*, y com la havia trovada, y ahont, y que... Mes aquella dona estimable, ab un cop d' ull ne tingué prou. Desseguít qu' hagué baixat á la petita, y casi be á la gran, li va posá un

punt rodó, que no la deixaria pas anar á Passavents d' aquella manera. Li deya:

—Criatura de Nostre Senyor: si ho coneix, qu' al menos no has tastat res d' ahir ensá... ¿Y aquest ángel de Deu? Donchs que pacienta qu' es y bona minyona! no plora ni res...

Y la Filomena no hi feu resistencia, porque tampoch tenia forsas pera ferne. Y aquella dona caritativa las socorregué y retorná de tot bon cor; pensant, tal vegada, qu' aquellas pobras noyas no tenian mare en aqueix mon!

Al noy no li costá gayre trovar gent qu' anessen á Passavents per fer dir á 'n Ramon que baixés á buscarlas.

No tardá 'l xicot á serhi. Y acompanyarlos també en Lariet, qu' altre feyna aquell vespre no hauria sabut ferla, encara que no hagués de dur cap recado al senyor Duran, ben aviat foren rebuts ab la bondadosa rialla als llavis, per en Ton, que 'ls esperava abaix de la seva porta. ¡Y com l' abraçá aquella filla, tant penedida del seu arriscat esforç! ¡Com se li lligá al coll la menuda, remullantlo ab petons y llàgrimas!

Aquell sacrifici, y aquella bona voluntat de tots, Deu los havia ja premiat. Demá en Ramon ja podia tornar á trevallar. Ademès en Carlets havia escrit una carta enviantlos un paper embolicat ab una pila de pessetas, dihent que ell no podia venir encara, pero que ho faria d' aquí uns quants dias.

Refets pel trevall y per la natural alegria, tornaren á viure ab las consuetuts antigues. Y tot rodant lo temps, s' esdevingué pera esbullar novament aquell niuhet d' amor y de pau, la quinta de 'n Lariet, lo promés de la Filomena.

I X

Ara tornèmsem á l' endemá d' aquell vespre, que várem deixar á n' aquella colla d' amichs nostres ab aytal espina, ab la sorpresa d' haber sigut volcat l' expedient de 'n Lariet, que justificava la seva exempció del servey militar, csm á fill únich de viuda pobre.

Hem deixat coneixer també, qu' ademés del secretari de l' ajuntament, cuynava en la mala partida, un tal Joan Lloses.

Aqueix Lloses, feya un quant temps que somniava truytas; puig se li havia ficat al cap que la *noya trista* havia d'estimar-lo, y ja sabem nosaltres si anava ben lluny d'oscar. Y 'ns farém mes càrrech de si havia ben equivocat la casa, al pensar qu'aqueix tal, la primera que no tenia ofici ni benefici, era d'aquells que 'l trevallar no 'ls proba: y á darrera de las sevas camándulas acabava de llensar á pérdrer á casa seva, qu'eran uns menestrals mitx acomodats de la vila. La segona, que n'havia festejadas d'altres, y feya alló de 'n tástalas totas, y quan las tenia engrescadas anava per un altre. Are, ell s'ho sab lo perque s'havia cregut qu'havia de tenir relacions ab la filla de 'n Ton Parayre. Tal vegada, no mes pel punt de desbancar a n'en Lariet, puig no era pas lo seu cor de materia tan delicada, que tot plegat li hagués fet mal aquell bocinet de cara d'una pobre teixidoreta.

Y es saber, que ab las cosas del amor no hi sol haber gayres reglas. Més, si un lo veu venir de lluny, be se 'n pot fer un xich de mes ó de menos: y anem: que va ésser trobat de tothom, quan se va correr que aquest minyó, ja no de la primera volada, feya travetas á n'aquella noya.

Un altre, s'hauria donat aviat per entés, vejent qu'ella al véurel trencava de camí, ó si l'havia de topar no se l'*afigurava*, ó no eixia quan podia presumir de trovar-lo. Y ell aixó no: com més lluny s'ho havia de veurer, més s'esforçava y més tossuderia á entrebancarla.

Lo que tal volta més lo punyia, era 'l fet de tant se me 'n dona de 'n Lariet; que de totas las sevas estrategias no 'n feya cap cas. Gens ni mica s'encaparrava, segur que pera res l'havia de témer. La noya si, que 'n feya de més y de menos, y deya que ja l'amohinava, tant tant.

—Fuig dona: feya 'l seu estimat: si ni es home per presentarse 'm al devant. Tot y sent més gran que 'ls altres, y portant aquella barba negra, y aquell tros de gech de panyo, y botinas, y rellotje, y agulla á la camisa, mira, ab lo dit xich lo faria rodar com una baldufa. Si encara no li he dit res, y ja abaixa 'l cap de por... No me 'l reparas que va espatlla vestit? Si sembla que ha portat sacas á coll.

Y s'esbandia la petita broma de pensar ab ell, tornant á la feyna dolça, y may per may cansada d'anar brodant de flors y d'esperansas la perfumada tela dels seus cors. Volavan ale-

gres, com eixas parellas d' aucells que jugan en l' ayre; pujant y baixant; atrapantse y fugintse; piulant y cridantse entre mitx d' un raig de sol que estufa sas plomas y daura sas alas. Mes ay, que si un arma traydora 'ls espia desde l' ombra, y 'l perdigó invisible 'n tira una a terra, per l' altre que s' anyora, no hi ha consol á son trist gemegó.

L' enuig y desesperació de 'n Joan Lloses, cregué haber trobat la seva hora, ab lo mal pensament de venjarse, inspirat ab hipócritas medis per aquell que hem dit qu' era secretari d' aquell terme.

Per mal nom li deyan lo *Puput*; tal vegada porque sempre anava sol y tenia anomenada de fer negocis un xich bruts en la feyna del seu ofici. Aqueixa notabilitat habia vingut d' un' altre terra; parlava un xich diferent y anava vestit de mitj senyor; duhent una gorra constanment cayguda cap á una orella, los cabells á la romana, y un bigoti mitj negre, mitj blanch, quan en aquella comarca ningú 'n gastava. Petit y desnarit, era un home á tothom antipátich, menos á aquells quatre bonas pessas que hi ha per tot, lo bo y millor de la parroquia, sosteniment d' un café de joch y d' un partit polítich, protectors dels governs cayguts, alarma de la gent de be y constant perill dels pares y mares, pel bon exemple de las sevas obras, y la bona doctrina de las sevas paraulas.

Además, l' esmentat *Puput* encara era solter á n' als seus cuarenta anys, y per sota la visera de la gorra, no habia deixat de mirarse moltes vegadas, d' una manera alarmant, á la *noya trlsta*; posant una cara de pomas agres, quan l' altre baixava més los ulls, y anava més llesta, per esquivarse'l, com á una mosca de las que pican.

Aixís, donchs, no fou estrany que prengué com á cosa propia la causa d' aquell infelís, que 's va poder creurer que, fent mal á un altre, 's posaria un pedás á n' al seu.

De més á més, á ca 'n Joan Lloses; encara no era un camp ben segat: encara aquell negoci li podia donar profit, y aquests son treballs que se solen pagar be. La fam y la ser, donchs, varen fer companyia, per fer entèrvolir lo got d' ayga qu' ells còpdiavian y no 's podian beurer.

La primera embestida ja 'ls va donar bon resultat. L' arcalde era un tal Pau Closats, de motiu lo *Flequer*; un ningú; un d' aquets que, sense coneixho, serveixen de pantalla als

pagesos richs, per escapar-se de fam y de feyna, y may se las habia vistas més grossas, per posar poteta á n' aquell empleyat del comú, qu' á poch á poch, s' habia anat fent amo del municipi. Tant n' era amo, que si alguna vegada 'l Flequer, ó algun qualsevol dels altres *justicias*, li gosavan trencar l' ayre en alguna cosa, los amenassava ab deixarlos en porreta, a las banyas del bou. Y com ell era l' únich home que sabia torejar, quan lo Gobernador de la provincia, per exemple, los enviava *oficis*, ab perfectes de fe 'ls anar á presidi, si no feyan aixó, ó no pagavan alló, desseguida los tornava tenir á tots més amorosos qu' un guant. Prou que tots veyan, y ho deyan, qu' era una plaga. Pero com era tant avispat, la sabia tant llarga... ningú s' habia de cuydar de res: ningú de res habia de tenir por.

Ve 't aquí com y perque, lo concurrent Hilari Masselleras y Gorchí, fill de viuda pobre, á la qui mantenia, cosa sapiguda del rector y dels parroquians, va sortí en una sessió d' Ajuntament, casibe fet un senyoret; ó al manco, fill d' una casa prou bona perque la seva mare no l' hagués de menester per viurer. En consecuencia, aqueix *mosso*, ó be tenia d' arranjar quatre cents duros, que tot casa seva no 'ls valia, ó habia d' *entrar en caixa* de l' un dia á l' altre, ó be 'l declararian *prófuch*: tres conveniencias d' alló més bonicas per fer campanya als somnis de felicitat d' aquells amichs que no més pensavan en viurer per estimarse.

Aquell mateix vespre que la nuvolada arrivá ab en Lariet á cal Ton Parayre, en Lloses y 'l Paput feyan á casa d' aquest la festa d' aqueixa victoria, y ab bonas copas y puros escatían de quín modo ferlo declarar *prófuch* aviat si s' adormís gota. Y acabavan de concertá 'l preu, ab que 'l Joan re-graciaria al digne empleyat aquell treball extraordinari y de cert compromís... Deixámloshi, y aném á altra part, á respirar més purs ayres!

Anemse'n á l' embaumada atmósfera, y alegre, d' una tarde de diumenge, en que la vila, y 'l camp, y 'l cel mateix, sempre tant iguals, tenen nó sé quina cosa als ulls dels qui trevallen los altres sis dias de la setmana, que 'ls fa despertar mudats y bonichs.

Aquell dia, com molts altres diumenges, la joventut de las fabricas s' acoplava en la plassa de la vila, ahont hi habia

balladas ab so de quatre ó cinch esturments, entre ells un parell de violins, que omplian d'espignets l'ayre de mitj hora al voltant. Las noyas hi compareixian á collas, rialleras y saltironant; totes bufonas ab sos saquets y taldillas d'indiana, de colors vistosos; moventhi fressosas xalas, apilonadas en cercols, donantse las mans, ó be fent brasset; rient ellas ab ellas, y rihentse dels que més estimavan, quan sos ulls las aperseguián, ó quan podian ser sentidas sas grasiosas burlas, com sagetas ensucradas, que llensavan més certeras las amoretas del cor. Los fadrins, ab sos vestits de llana fosca y sas planxadas camisas, y 'ls cabells ben partidets per l'oli y per la pinta, hi feyan de las sevas, trovant á qui buscavan, bromejant ab totes y esbarrant los rotllos ab acudits y gracias, y saborosas mentidas que sempre á la jovenalla las hi saben bonas.

Mes en las collas d'ells, y en las coplas d'ellas alguna se n'escatia de nova: que tot eran xius xius y exclamacions de estranyesa, y del fons de las conversas s'hauria pogut sentir tot sovint, que 'ls noms de *noya trista* y *Lariet*, y 'l del *Puput* y de 'n *Lloses* hi anavan en doyna. Y si avans no s'hagués vist res de nou, ja s'hauria entés lo que passava, quan aquets derrers, tots dos plegats, varen travessar la plassa, sortintne per un camí que dona al riu. En *Lloses*, ab lo cap corvo, passava llis, sense badar la boca ni aixecar la vista, com home que 'n fa ó 'n tem alguna. Lo secretari, ab lo mostatxo en l'ayre, la catxutxa de gayrell y una punta á la boca, marxava al seu costat tot estirat, y ab lo tort á la banda de la gorra, com home que vol dir:—¡A veurer, qui se 'm posa al davant!

Tota la plassa se girá á agoytarlos, com si passessen dos forasters, dos estranys á n'el poble, dos animals rars. Alló va esser, com si á un cuadro de colors s'hi passés de cap á cap una ratlla negra. Encara fou més: com si 's tingués por de comanars'hi alguna cosa, tota la bellugadissa que 'n agra-dable passatemps reya y jugava, s'enretirava de son costat, y 'ls feya ampla lloch... tant lloch, que al mitj hi cabia un abisme. La honrada conciencia d'aquell senzill poble, havia sigut esbalotada y ferida, ab aquella jugada de traydor, que tothom la contava fentse'n creus. Y encara va esser més: tot anant passant ells, cabalment en aquella hora que s'acabava d'esbombar la seva trista fama, sense adonarse 'n l'indignació

creixia, y tant depressa creixia, que algú deslligá la llenga y 'n va deixar anar una de fresca. Y s' anava sentint:

—Quan las gruas passen, hontho com plourá.

—Puput... Puput: — una veu femenina mitj rihent mitj cantant — Si 'l dematí plou, al vespre es aixut.

—¡Calleu! Deuhen aná á *acabá* 'l casament.

—Joanet! Aixeca 'l cap, home: ¿No n' haurias de ballar una per la alegríá?

Ca; home! deixa 'ls passar: que van depresa. ¿Qué ja teniu cita, noy?

—¡Me sembla que te 'ls espinjarás!

Ja 's coneix que t' hi ha fet ser: que vas molt moix...!

—¡Afayta 'l Puput! Aquest ja 'n té... ¡A pel y á repel!

—No correu tant. ¿Qué teniu por d' un *quinto*?

—¡Volta! Encalsa 'ls Lariet, que fugen.

—¡Fumli!... ¡Malaguanyat roch!

Y aná una pedreta en l' ayre. Y gayre bé ja podian dir qu' oli 'ls hi havia caygut, ab la gresca que s' anava armant, y l' esperit que dominava á n' aquellas pletas de jovent, que de tot aquell dia no parlavan de res més que de 'n Lariet y de la *noya trista*. En aqueixos cassos la conciencia pública condemna agrement la pilleria, y 's fa partidaria dels ignocents ab tal coratge, que si no surt alguna imprevista circumstancia, ben poch s' hi mira á ferse esbalotadament la seva justícia.

Per sort d' aquell parell de bonas pessas, del costat del qu' havia tirat la primera pedra, se vegé sortir en Lariet, y 'ls de prop seu, li sentiren dir:—No, no! Deixéulos estar... ja me 'n cuydaré jo!—Y prengué á un altre la pedra que també havia cullit, y s' acabá la broma qu' havia aixecat la presència, per cert ben perillosa en aquell lloch, d' aquell parell d' homes allavors tant mal vistos de tots los fadrins y de totes las noyas. Y passá á ser ell, en Lariet, qui s' emportá la atenció general, ab mostras més estimables de l' amistat y de la protecció de tothom. Trencá per una sortida de la plassa, diferent de la que havian agafat aquells dos al escabullirse de las amoretas que 'ls tiravan.

Va seguir una estona las tapías que amurallan los horts de las darreras casas: sortí cap á fora agafant una petita costa, y eixí sobre d' uns prats qu' acompanyan las riberas del Ter,

ab espessor de verns y planters d' albas Caminava de bon ayre com endevinant á n' aquí trovaria; fins qu' en ser mitij' hora lluny de la vila, s' adoná que dos homes més endevant feyan lo mateix camí qu' ell, ab los quals no hauria somniat en aquell lloch. Y apretá més los pas, enfondantse poch ab lo camí ral, y tirantse ab ayrós delit per los marges y verdissas. volguent avensar, y guanyar la ventatja qu' aquells li duyan.

¿Ahont anavan ells? Y ell ahont anava?

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR.

(Seguirá.)

LA FONT

I

Es, del dia, l' hora baixa
en la tarde d' un istiu;
l' hora en que las áus s' acotjan
en sos nius.

Lo sol acaba de pøndres',
bell y hermós, ara mateix
deixant un rastre de núvols
d' or encés:

Las floretas, esblaymadas
ab la catifa del jorn,
badan gojosas llurs cálzers
plens d' olors;
y la sombra que á la terra
poch á poch vá embolcallant,
missatgera es d' un suavíssim
benestar.

II

Jo sé un lloch, bell com de fadas,
hont hi brolla entre timons,
caps-blaus, llirs y ginesteras
una font.

Desd' hont naix mitj amagada,
fins que ateny besar al riu,
entre flors y aucells, fá, hermosa,
son camí.

Mentres á cercarlo corra
vá escampant la vida arréu ..
com tú, que á mí me la donas,
quan te veig.

¡Anémhi, donchs, amor meva,
 com dos tórtoras, units;
 ¡corrém... volém á assolirla,
 qu' allí, 's viu!
 L' hora es dolça; 'l temps, magnífich;
 fresch l' oratge; suáu la llum,
 y 'l camí vorejat d' árbres,
 no es pas lluny.

III

¿Estás bé, reyneta meva?;
 ¿T' ha cansat aquest camí?;
 ¿No es ben cert qu' hont l' amor nía,
 Tot somriu?
 ¡Si n' está ella de cufoya
 perquè á véurerla has vingut!;
 ¡Cóm fresseja pera dirte
 quant jo 't vull!
 Si t' aguaytas en sas ayguas,
 d' absorta ab tú, ni se mou,
 com hi resta, quan me miras,
 lo meu cor!
 ¡Més ay! que lo temps fá vía
 y s' esmunyeix sens' pietat!;
 ¿té dol deixarla, y tenirla
 d' anyorar?
 Aném, ma dolça estimada:
 s' ha fòs la celístia adès.
 —Adèu, font de la esperançat!—
 —¡Font, adèu.—

IV

S' ha fet tart: la nit avansa,
 parprelejan los estels;
 xiscla l' óliva funesta;
 calla 'l vent.
 Vers la casa de son amo,
 lo bober enmena 'ls bòus
 que manyachs pastoran lliures
 sense 'l jòu:
 Lo baylet bronzint sa fòna,
 al clòs guía son remat;
 los pollets la lloca acotja
 cataynant.

Lo traginer canta alegre;
 canta, al lluny, trist lo marí...
 L' un arriba. . l' altre, vola
 mar endins.
 Los camins, deserts se quedan;
 tothom barra los portals:
 ¡sols se sent lladruchs de gossos
 vigilants!

V

Aném caminant, m' aymía,
 cap al raser de la llar:
 qui n' es lluny, á grans gambadas
 se n' hi va.
 Més, no tingas por: dresseras,
 quantas n' hi ha las conech,
 y 'l casal que té supluja,
 d' esma 'l sé.
 ¡Sérvat' de mon brás!; las pedras
 fins s' aplanan pera tú
 y la lluna, hermosa y pura,
 ara surt. .
 A un tir de fona, s' ovira,
 rialler y bell, lo teu Mas
 ab sas góticas finestras
 y alts portals.
 Curta havém trobat l' anada;
 més breu encara 'l retorn...
 ¡Quants colps retreurém conversa
 de la font!

VI

¡Adeu casal que m' estotjas
 la jōya de mos amors!
 ¡Adeu bonica poncella
 de mon cor!
 ¡Si la font d' hont vením, resta
 anyoradissa sens' iú...
 jo 'm román trist. com que 'l privan
 de la llum!

JOSEPH M.ª VALLS y VICENS.

PASSAVENTS

(Continuació.)

X

La Filomena baixava tota sola, ó casi be tota sola, puig aprop seu, saltironant anava pels marges sa germaneta, pel camí de la vila; portant abdós lo vestit de las festas. y la caputxa á sota 'l bras, com solen en aquesta terra las fillas del poble, sempre que modestas y endressadas, han de fer un trosset de camí per anar á l' iglesia.

L' ayret dols y tebi d' aquella tarde de primavera, anantli al front, y posturejant ab lo cabell y ab las robas de l' alta, serena, y ben plantada minyona, la voltava d' una atmósfera de vida, que posava en relleu son garvós moviment, y las gracias naturals que resultavan de las bellas proporcions de sa gentil figura. Mes aqueixa pompa magestuosa de la naturalesa artística, que tant be responia en aquella estació festiva del any, ab la magnificència d' aquells paysatjes y la transparencia d' aquell cel puríssim que 'ls raigs plascents del sol fecundavan, haguera deturat en meditació melancólica á un ull observador, quan s' hagués creuhat ab lo tallant brill que s' escapava dels grossos parpres de la afavorida donzella, quan hagués vist la lleu retracció de sos parladors llabis, y quan s'

hagués preguntat, perque en aquell pom de flors d'atapahidas bellesas, eixían de rossor esborrada, pel sentiment esmortu-hidas, las rosas d'aquell sever rostre. Ah! massa se 'n apren sobre la terra de no fer cas d'aqueixas contradiccions penosas! Y be prou que sabém quin dol li enmalaltía l'ànima á la pobre filla de l'Anton Parayre. La vida d'incessant sacrifici, era per ella lo pa beneyt qu'endolsava ab l'humanitat de sas obras, y ab lo flayre de son amor verginal. Havian passat los anys que tenia, com un rosari de sospirs, y creya ab prous motius qu'aqueixa era la vida. Y ab los afectes del seu cor aconsolava sas angunias, y aixecava sas esperansas, y li donava tranquil·tat d'esperit y dolsura de carácter aqueixa resignació qu'ella mateixa no se la sabia, perque era verament cristiana.

Distretas pels encants may vells de la terra y del cel, y guias pel simpátich ressó que 'ls arribava de la campana vehina, com amiga veu que las cridava y las esperava per recullir sas oracions tendras, y emportarlas cel amunt, fins als peus d'Aquella qu'es mare de tots, y que com á mare li pregavan ellas, anavan seguint pel costat del riu, desitjant ésser á temps com cada festa, á la devota funció de la tarde.

Tal volta en son cor la oració ja hi floria, y de sa pensa s'aixecava lo dols *Pare nostre qu'estau en lo cel...* per la memoria de sa mare, per la salut de son pare, per sos germans que tinguessen feyna, y no 'ls faltés lo pa de cada dia;... y per qué guardés també de mal á n'aquell que Ell ja sabia, que li omplia d'amor honest lo seu pit!

Y tot d'una, cuan menos hi pensava, li aparegué al devant, y la cridá pel seu nom l'home que menos haguera volgut véurer, y un altre á redera d'ell, Qui la va escometrer era en Lloses, ab la respiració ofegada, ab veu insegura, y ab los ulls eixintli de las concas.

—Ola noya: *buenas tardes!*—hi afegí lo seu company, tot fresch; no més bellugántseli 'ls ulls com una mustela.

Per un moment se li eclipsá á la Filomena tota la claror del cel. Sortí de sa boca com per ell tot sol, un—Bonas tardes—tant apagat, que ningú degué sentirlo. Y com si li haguesen lligat los peus, restá muda, espantada, groga y tremolant, com la fulla en l'arbre. La Carmeta se li abressá á las faldillas, tot agoytant de rehull á n'aquells homes.

Més aixó va durar un pensament. L'instint de la seva virtut li mostrá desseguida 'l perill, y li doná la fortalesa per combatre'l. Volgué trencar de camí, per desempallegarse d'ells que li tapavan lo seu: y avansá un pas, sense ni mirarse'ls. Mes ja se la mirava á n' ella en Lloses, que ab un tó suplicant y la veu fosca, s' atanyá á dirli.

—Oy, que 'm vens be. Jo 't volia dir una paraula Filomena. No tingas por!... No fugis, que no 't vull fer pas cap mal. Escolta... ¿Qu' es un pecat que jo t' estimi... que te estimi tant? Ah! No t' estima més que jo, no, en Lariet; y á n' á mí, solsament no vols mirarmel...

—¿M' heu de dir res mes?—feu ella trencantli l' oració ab una veu clara, digne y possehida d' admirable dignitat, que la feya molt superior á n' aquells cuchs de terra, que li volian llepar los peus. Y avansá un altre pas.

—Esperat: si, 't volia dir un altre cosa. Qu' á la teva má la tens la sort de 'n Lariet! Y dirigintse al seu secretari, que no feya sino agoytar... agoytarla á n' ella, com ho deuen fer las serps cuan se volen xuclar una sanch

—¿No es veritat, li preguntá, qu' encara hi hauria remey? Tan solament tu m' ho diguis... que 'm voldrás .. no més vull que me 'n donguis una mica d' aqueix cor que tens... y ell, no s' haurá de móurer de casa seva... de la seva mare...

—*¡Esto es, el Juan te rahó!*—esclamá ficanthi la llossa aquell home esquifit, que per sa part també mirava de no deixar passar á la presonera, que 'ls encantava. .

—¡Com, si 'n tel ¡me caso ab ronda! cridá á n' aquest punt cayent á n' aquell rotllo, com si hagués plogut del cel, irat y trayent foch de la cara, en Lariet. ¿Qué hi fan aquí aquests?...

¿Qué xerra aquest malvat?

Y ab una grapada al coll del Puput, que s' arronsá com una sangonella, 'l va tirar duas canas lluny. Aquest, que no deixava de tenir gènit, deixant la gorra per terra, y alsantse com gat per tirárseli á sobre, cridava, anant per agarbonarshi:

—*A mí Juan, agàrramelo.*

Mes lo pobre Joan habia quedat més mort que viu, y las camas li feyan figa per sostenirse, blanch com la terra.

La Filomena, qu' habia tornat lo respir ab l' arribada del seu àngel salvador, al véuter l' acció del Puput, cridá—*¡Verge Santíssima!*—y corregué al costat de 'n Lariet. Mes aquest,

ab un cop de puny, també li tombá 'l salt, y altre cop aná de nassos per terra... y sense ganas ja de torná embestí á ningú, cridá á n' en Joan:

—*Fuig, que 't matará este bárbaro!*...

Y camas ajudéunos, cuydantse'n anar á terra cada punt, ell y l' espalmat de 'n Joan Lloses hi varen posar al mitx bona pila de terra.

En Lariet, deixantlos fugir, y aixugantse 'l front, que li rajava, y mirantse á n' ella ab lo goig y l' entusiasme natural d' aquell acte, li deya:

—Aném prenda: ¿Veus com no val la pena d' assustarse per aquesta gent? Ha passat tal com me pensava, y gracias á Deu, hi he estat á temps. No hi tornarán per avuy.

La Carmeta tota espantada y plorant, aixís que veje que 'ls homes fagian, á mes de estar ben agarrada ab la seva Pimena, agafá també una má de 'n Lariet, que per ella venia á ser un germá. Y aixís tots tres, no enrahonant gayre més, preocupats de l' escena qu' acabava de passar, en comptes de arri-var a la vila com de primer la noya 'n llevava nort

—¿Noy; digué: anemse'n cap á casa? Qui sab aixó si 's sabrá: y si 'l pare ho sentia dir y no 'ns veyá, com may se diu la veritat de las cosas...

—M' es igual. Ab tu allá hont vulguis.. !

Y tornaren pujá 'l serrat que donava á Passavents, que tot just eran las tres de la tarde, lo sol animantho tot, lo vent gronxantse ab los arbres, y 'ls aueellets que anavan y venian, aqueferats en buscar palletas pera guarnir sos nius, fentlos travetas en son silenciós camí.

Quan foren altre cop á Passavents, vejent la noya que á la saleta 'l seu pare hi tenia altres homes, qu' anavan enraho-nant, se n' aná ab son company al petit porxo, ahont hi trová encara á sos germans en Ramon y en Carlets. Aqueixos des-prés de dinar, s' habian quedat á fer companyia al seu pare, que ja 's pot suposar si li plavia tenirhi á n' en Carlets, y sen-tirli contar las mil cosas que de la seva vida á Barcelona se li acudian: fent principalment conversa de las sevas relacions ab la Gracieta, que 'l dia avans prometé contar á la Filome-na, y que ja n' habian parlat aquell dia més d' un cop y llargament.

Aixís que va entrarhi sa germana coneixeren los noys qu' alguna de nova n' havia passada.

—¡Noya... feu en Carlets.

—Haguera pagat quatre duros, que tu t' hi ensopeguesses, saltá en Lariet. ¡Manoy... Com se n' ha anat de costellas!

—¡Ah beneyt! li digué la noya, que tota tremolava encara.

Y units en estret rotllo, per lo bon amor que tots se portavan, se comentá llargament aquella feta.

Entre tant, anem á véurer á qué treu cap la sentada que tenen á l' altre banda d' enván los hostes que fan companya á n' en Ton.

XI

Al costat de 'n Ton Parayre, al voltant d' aquella taula, d' aquella sala y d' aquells finestrons del balcó que ja coneixem, hi havia la *junta* de la *Germandat de la Mare de Deu*.

—Poch se li 'n dona á la germandat, anava dihent lo *germà major*, qu' era en Bartrol, un home gras y moreno, d' ulls enfonzats y boca molt sortida, que passava per molt *sabut* entre 'ls teixidors veterans d' aquella colonia, embarrassant mitja taula ab los dos taps d' una vella petaca, ab un gros llibret de fumar, ab un paper de mistos d' esca, y ab un ganivet de butxaca obert com unas estisoras, pera elóurer cada cigarro que feya:—no res, no si li 'n dona d' aquets *romansos* de 'n Maselleres ab la teva noya. Y si 's volen casar, fem una comparansa, que 's casin; y santa bona María. ¿Qué no parlo be? Ay donchs qué? Agafeu las ordenansas, y qui més hi sápga, que més hi digui. A véurer si no l' agarra aquell article que diu... que diu...—Y posantse tres cuarts lluny de la cara la llibreta de las *ordenansas*—*Dise... va dir. Artículo setse. Van, van comprendidos en el anterior, los jóvenes que habiéndoles caído la suerte de soldados, no puedan pagar la redencion y hayan sido en alguna ocasion, además del sosten de sus padres, el amparo y la proteccion de otros.... y...* ¡Jo 't tet! Que lo que ve, no ho afiguró. Vet aquí 'l no tenir unas bonas ordenansas imrentadas! Y be, en fin, que ja 's veu á qué va: aquí no som pas llechs!

—Y *claro!* bestragué un altre d' aquells homes.—Diantre! tu mateix ho has prou ben xafat... *amparo y proteccion de*

otros: m' enteneu? Me sembla que pot ben respóndrer, *en clase del qu' anem dihent*, l' avi Palets. Es un talós; ja es vist. Pero sempre 'l retreu: que no te prou boca per alabal. Aquell dia l' aygua se l' enduya sense remissió. En Maselleres, veu que si arriba á n' al saltant de can Figuera, s' ha de fer trosos. Ja ho sabeu: vestit y tot s' hi tirá, ab aquella *elegancia*, y l' agarra pels cabells, y *enfin*, qu' ab una mica més lo xuclador l' arreplega, y s' hi quedan tots dos.

—*Nada, nada*, toquemho d' acort; per majoria de vots. Y tu secretari, ja ho posarás per escrit á la *junta general*. Be varem tréurer del fanch una ocasió á n' en Pepis diputat... *Pues entonsas...*

—¿Hi ha gayre panissa á la menjadora? Es que...

—Ah, aquets son. S' ha d' anar tocat y posat—feu en Ton, que fins allavors no hi havia dit res. La caixa dirá.

—Es qu' ara, tot de cop, com no he repassat...

—De gros en gros: No vindrá pas á un pam... Diguéuhi una dita.

—Y be, que os diré jo... creuria que per posarhi un pedás, podém fer fermansa...

—Duas unsotas las podrém fer?

—No puch dir tant ni quant. *Basta*, que no me 'n recordo: fora. Anit passaré comptes, y...

Y li arrencá 'ls seus càlculs, un altre individu d' aquella junta de aquella *Germanat* especial, en que además de socórrers los socis malalts també 's podian assistir ó ajudar los uns altres en paros de feynas, desgracias de familias y conflictes; com es ara 'l qu' havia motivat aquella reunió.

Lo primer Deu te guard d' aqueix arriuat de nou, home d' uns cuaranta anys, aixut, cara llarch, y de mal génit, fou:

—¡Duch una mala noticia, si ja no la sabeu!... que si la sabesseu, no vos estariau aquí contant rondallas, escatint gastos inútils de la *germandat*. Las cosas ja s' han posat d' un altre manera, y ara tan es saltar com correr.

—¿Donchs, qué hi ha hagut? li preguntá 'l Bartrol tot tras mudat, y no sabentse eixir de acabar de fer dar la volta per la fulla del ganivet á un cigarro que tenia mitj fet.

—Sí, re... qu' en Lariet Maselleres n' ha fet una de cresa, y 'ls civils ja diu que l' han *gafat* aquesta tarde mateix

—¡Gat... qué dius! No pot ser!...

—¿Qué diheu qu' ha fet?

—Qu' ha punyit á n' al Puput. Si 's deseuyda 'l mata. L' ha esperat pel camí d' anar á la vila, y li ha trencat un os del cap. En Lloses y un altre l' han pogut acompanyar á casa seva, y no sé pas que fa... Diu que pinta mal. Ab aixó, ab un temps aixís.

Va semblar, que 'ls tiravan á tots una olla d' aygua freda.

En Bartrol arrugant lo front, va replegar sa petaca, papers, ganivet y mistos; y tot aixecantse, y ab tó sentenciós.

—Hi ha poch que fer!... *Se levanta la sessió.* Ho guardaré per un altre dia.

—Sí, sí... feren los demás individuos de la *junta*, creyent com lo *pare nostre*, aquellas feredats. Y ab un santiamen la *junta* de la *Germandat de la Mare de Deu* casi be fugia de Passavents: tant los que vivian allá mateix per anar á satisfer fora de casa fins l' últim cremalló d' aquella estimulante nova, com los de la vila per traurer aviat los peus d' una casa, que qui sab lo que hi podia passar sent nada menos que 'l Puput l' insultat, y atropellat. Pus entre la gent senzilla, entre 'ls homes de casa, aquell adagi anti-humá, qu' *allá hont sentís ramor, guarda no hi vagis*, preval d' una manera tant egoísta; aquella bona gent, que tots coneixian prou que si en Lariet n' havia fet alguna á n' aquell secretari á tothom antipático, tindria rahó de sobras, per una pór inconsiderada á un home dolent, s' afanyavan, sense dirsho, á passar á l' altre banda del serrat com si 'ls urtiguessen las camas.

No obstant y la conducta *prudent* d' aqueixos homes, las donas dels pisos vehins de 'n Ton Parayre, com ellas tenen prompts més caritatius, ho varen fer al revés. Enteradas, ell s' ho sab com, que la justicia buscava á l' hereu Maselleres, per lo que deyan qu' havia fet, y en Lariet era 'l currutaco de la Filomena, y la Filomena era la nina del ull de todas las mares, á l' hora qu' ells saltavan l' escala n' entravan un pilot á casa seva todas desatinadas per saber alló lo qu' era, per fer companyia á la noya, per aconsolarlos á tots, y... si hi havia en Lariet, per véurel, per dirli, per renyarli, per alabarlo, per amagal, per avisarlo, y per no sé que més.

En Ton, lo pobre, estava esgroguehit y pensatiu. A mes de que estimava de veras al que li havia de ser nou fill, per la noya, per aquella infelís tant virtuosament enamorada, tant

carinyasa, tant treballadora y sempre tant castigada, sempre tant á cap d'esquila de la seva planeta.

En aquells quatre pams de casa, tothom s'hi bellugava, tothom xerrava, y tothom anava y venia, menos la familia que prenia com á llur aquell raig de fel qu'un home sense cor escupia en l'honra del seu amich. Ell y la Filomena, que sabian tant be alló com havia anat, no 's podian fer cárrech de lo que sentian, y á cada nou correu que 'ls arrivava encara 's feyan més creus. Una filadora qu'acabava de entrar, feíne la dona d'experiencia, li deya:

—¿Quí 't fa atinar tant poch! Ja te 'n podias malfiar que llensant lo gabinet aixó mateix te feya procés, home!

—¡Qué *ira de bet* patolla aquesta dona! li respongué, y si no 'l detenen ab un revés li gira la cara. Y n'hi havia ben be prou per fer perdre l'*oremus*. Allavors compregueren qu'aquells cobarts qu'havian fugit ab la cua entre las camas á suara, quan anant per llana trovaren qui 'ls esquilá haurian urdit una vergonyosa calumnia. Lo Puput ab lo seu cárrech y 'l seu odi, se prevaldria de tenir la paella pel mànec, y no era cas d'entretenirse gayre, si no volia anar enmanillat á la vila.

—Désat... désat, no 't fiis de brochs! li deya tothom.

—Fuig!... li va dir també la trista de sa estimada. Y fou quan dels ulls de tots dos caygué la primera llàgrima.

—¡La meva mare!... exclamá llavors ab més tristesa.

—No 'n basquegis, digué en Ramon. O jo ó aquesta lo veurém cada dia. Vina, anem.—Y sortiren ells dos d'aquella pessa, junt ab en Carlets, qu'en tota eixa esbullada escena casi no havia bestret.

Tingueren tots tres una curta conferencia, y 'l pobre minyó, ab la fam y set de Justicia en lo cor, y l'imatge de la seva mare y de la Filomena ficada al cervell, rodá escala avall... sortí d'aquella casa, y 's perdé pels boseos de la dreta del riu, com una bufada de vent!

Eixint d'ell, sortí també de Passavents, en Ramon. Per consell del seu pare, anava á veurer al majordom senyor Duran.

—Ja sé qu'es un home que no 's fica ab res, havia dit, y ni l'ha de deslliurar de la quinta, ni li pot comprar la presó, si per de cas hi te d'anar. Avuy en Lariet no 'l deu haver vist,

y no sabrá res de lo que passa... ó li haurán contat lo qu'haurán volgut. Ell l' ha estimat sempre, que be s' ho ha merescut, y vejam... alguna cosa hi pot fer!

Entre tant, com ja no 's deya res més de nou, y en Lariet ja era fora, tot lo gros de las forsas d' aquellas donas, entre xanfanyeras y piadosas, se n' havian anat á trencar nous en los corredors dels altres pisos, deixant á n' als Parayres que s' anessen resignant á la voluntat de Deu: que demá seria un altre dia... y qui sab! Devegadas ab un dia, las cosas se capgiraran com una mitja.

Aprofitant en Carlets un moment de trovarse sol ab son pare, va dirli:

—Tot aixó, m' agrada molt poch. Se veu ben clar, qu' á n' aquest xicot li portan amenassada, y tant si es tort com dret lo poden agafar y li plantan un disgust. Sabeu qu' he pensat? Que sense perdre temps me 'n torni allá baix. En Miquel ab la carta que li he escrit no hi farà falta. Y ó tornaré ab ell, ó ab ell d' allá estant ho xafaré. Jo ja sé que lo que no farán per ell, no ho farian per un altre. ¿Vos sembla be?

—Entesos! va dir son pare. Tu noya...

Y mentres la posava al corrent del plan d' en Carlets, s' obrí la porta ab tota catxassa, y va passar per ella ab prou feynes una visita que 'ls arrivava.

—Poch m' entretinch,—va dir tot baix son germá á la Fimena, aixís que conegué á la qu' entrava. — Esperit y fora! Tot ho arreglarém... A Deu siau!

Y s' escapá corrents, per no haverse de trobar ab la senyora Flors.

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR.

(Seguirá.)

COMANDA

(IMITACIÓ DE SULLY-PRUDHOMME)

¡No 'm diguéu, mirant la meua agonía,
ni un mot solzament!
Si 'm feu sentir sòls un broll d' armonía,
moriré content.

La musica calma, encanta y deslliga
del sofrir més gréu;
bresséu mon dolor si la mort me triga,
més no li parléu.

Cansat so de mots: ¡lo parlar engendra
tants cops al mentir!
Més m' estimo sons que no 'm cal comprendre,
que sòls dech sentir.

Una melodia, regalant l' insomni
ab amant trasport,
me 'n farà passar del deliri al somni,
del somni á la mort.

No 'm diguéu, mirant la meva agonia,
ni un mot solzament!

Si 'm féu sentir sóls un broll d' armonia
moriré content.

Iréu á cercar á má pobra dida,
que guarda un remat,
y li explicaréu que, al deixar la vida,
anhel m' ha soptat

D' ohirli cantar, com á pagés cantan,
antiga cansó
senzilla y pausada, d' aquellas qu' encantan
ab poca remó.

Prou la 'n trobaréu : fa viure aquell ayre
qu' esborgeix afanys,
y jo só d' un mon en que no 's viu gayre :
sovint sóls vint anys.

Sols nos deixaréu: á son cor juntantme,
ella cantaré
ab veu tremolosa d' emoció posantme
sobre 'l front la má.

Llavoras será l' únich cor lo d' ella
que 'm será constant
y 'l meu s' endurá sa cansó de vella
á mos jorns d' infant,

Pera no sentir quan á Deu implori
mon cor fet malbé,
per fer, oblidar, perque l' home mori
com l' infant nasqué.

¡No 'm diguéu, mirant la meva agonia,
ni un mot solzament!
Si 'm feu sentir sóls un broll d' armonia,
moriré content.

JOAQUÍM RIERA Y BERTRAN.

ENUIG

La gent, que tant s' afanya
per sébreho tot, m' ha dit
qu' estás enfadadeta
enfadadeta ab mí;
que ma conversa 't cansa
y 't dona molt neguit,
que quan ab mí enrahonas
no penses pas en mí,
que quan me 'n vaig te burlas
de tot lo que t' he dit:
Lo que la gent explica
bé prou mos ulls ho han vist;
no pots pas tu pensarte
lo que m' has fet patir:
á 'n aquell jove alegre,
que diuhen qu' es tant rich,
no tornis pas á dirli
lo que vas dirli anit;
la llengua que parlayau
estranya era per mí,

jo no sé lo que deyaü,
mes, prou lo cor m' ho díu.

Si estás ab mí enfadada
cóntamho sols á mí.

Lo que 'ls altres te diuhen
també t' ho sabré dir;
si 't parlan ab finura
jo 't parlaré ab sospirs,
si 't diuhen cosas dolsas
jo 't calmaré 'l neguit
cercant la dolsó y flayre
de mel y romaní;
si ma paraula es agre
mon cor no es pas aixís,
en ell sols per tu hi crema
d' amor lo foch més víu,
y amor es forta llima
que 'l rústech torna fí,
Jo no sabré parlarte
ab *termes escullits*,
mes, tot lo que jo 't digui
del fons del cor ha eixit:
com en catalá penso,
en catalá t' ho dich,
qu' es llengua hermosa y rica
en que no sé mentir.

Si estás ab mí enfadada
cóntamho sols á mí.

Jo escoltaré tas queixas
que 'l cor m' han de punyir,
com de flayrosa rosa
espinas sens verí,
de ta boqueta hermosa
rebré 'ls dolsos sospirs
mentres tos ulls de fada,
hont sempre amor somriu,
lo teu enuig me mostrin
ab son esguart diví.

Llavors sabrás, m' aymía,
lo gran qu' es mon patir;
veurás com bull ardent
la fibra dins mon pit,
veurás com me corseco
engelosit y trist,
veurás qu' es tot mentida
lo que t' han dit de mí.
Mes, si tu 'm creus culpable,
ab tot y mos sospirs,
mon dol y ma ignocencia,
fins ton perdó obtenir
besantne tas pejjadas
m' has de veure rendit.

Si estás ab mí enfadada
cóntamho sols á mí.

M. ROCAMORA.

Janer de 1889.

Á LA SENYORETA

NA ELVIRA NONELL

EN SOS DESPOSORIS

De goig y dol ensemps celebras avuy festa ;
ab goig y dol ensemps, tos sers volguts te miran
goig per ton pervenir, que ja de lluny admiran,
dol per la soletat que saben se 'ls apresta.
Complint sagrat destí, humil baixas la testa:
avuy que 'ls jorns rosats de prometatge espiran
tothom conté l' alé, los teus parents sospiran
y al peu del rich altar, lleu ¡sí! ton cor contesta.

Moment supréu de goig, beneyt sia aquest día
en que 'l nom de fadrina se cámbia en lo d' esposa
y ab temps en lo de mare, si Deu així ho disposa
pera unir més y més, dos cors ab alegríu.
Es lo primer grahó de la alterosa vía
en que hi troban los cors la joya venturosa
que també hi trobará ton ánima dítiosa
tenint sempre á la Verge, y á son fillet per guía.

JAUME CASAS Y PALLEROL

12 Octubre 1891.

ROMANSA

SENS PARAULAS

En la pica de la font
neda una rosa vermella;
acotada al raig del broch
hi beu una joveneta.
Per la barba y coll avall
li regala l' aygua fresca,
los germanets més petits
riu que riu de la mullena.
Ella riu y beu ensemps
y al cap de avall s' ennuega...
Tots se posan á xisclar
s' esbalotan y s' alegran,
y lo més xiquet de tots
en bressol dins la caseta
al sentir aquell burgit
tot nuet riu y perneja
y 's posa á cantar tot sol
una «romansa» sens lletra.

J. MARAGALL.

PASSAVENTS

(Continuació.)

XII

A la senyora Flors tothom la coneixia. Era una viuda que vivia sola, no tenint altre feyna qu' esmersar las tres pessetas que tenia de renda cada dia, de des que 'l *seu senyor*, l' havia deixada sense amparo en aqueix mon quinze anys enderrera. Com se pot suposar, era la gaceta de la vila y de la parroquia, atenent á qu' havia pujat de teixidora á pagesa bona, y que no havia cambiat sino de posició, més no pas de formas y de gustos; com qu' algú deya qu' encare feya olor d' oli de fàbrica.

Es veritat qu' ella no tenia obligacions, més li havian eixit una munió de feynas, com es ara, á casa seva omplirho tot de torratjas ab flors. Tantas, qu' en lo porxo de darrera no li cabian. Ne tenia á sobre de totes las taulas y li bessavan pels balcons de la gran y antiga casa ahont vivia, de la que 'l *seu senyor* l' havia deixada usufructuaria.

Com que per tan gran casa hi havia poca gent, á més d' una criada, que l' havia de mudar cada vuy dias per lo ma-teix que dirém are, criava tota mena de bestiolas, de las d' alas y de las de sense alas; tenint per viurer, y per correr, y per

pósarho com nou, desde la entrada fins al terrat ab totas sas eixidas. Lo xaravastat d'aquella arca de Noè la feya viure á n' ella, y feya marxar depressa de prop seu á n' al servey, que no podia dur á coll lo tráfeh d'esser criada de tantas farams, com s'hi xuplugavan, entre 'ls gossets, y 'ls xius, y 'ls conillets, y 'ls pollastrets, y 'ls tirons, y 'ls colominets, y las tortoras, y una garsa, y 'ls gabials dels canaris, y 'ls cistellons de las guatllas, y fins un rossinyol que se li habia de donar carn crua. Si malas llenguas no menten, de tota aquesta llista cada dia n'anava un á l' olla, cosa que 's pot mitj creurer si es veritat que greix fa greix: porque la senyora Flors, més fresca que las sevas rosas s' habia posat de grassa que feya por; es dir, que feya goig de tova y rodona, qu' á mitj temps no 's podria bellugar.

En aquell temps, la mare de la Filomena ja li habia anat a fer feynas, y encara ara la noya mateixa li feya la que podia. Ella en cambi los habia protegit un xich. De 'n tant en tant los anava á veurer y li agradava que las noyas anassen á casa seva á passar tardes, quan s'esqueya de venir be, per ajudarla á cosir, ó fer una confitura, ó posar una llocada, ó á guarnir rams ab las sevas flors per omplirne las escaparatas, ó ferne presents á altres personas de la seva coneixensa. Entre aqueixas, també s'hi contava 'l secretari, que, pobre senyor... com també era sol y desvagat, y també un xich madur com que fos viudo, devegadas se pujavan á fer una estona de companyia l' un á l' altre.

—Ab aixó, he pensat: arrívahi, deya aqueixa bona senyora Flors, tant carregada de bonas intencions y bonas estranyesas. Y remenantse, y no cabent casi be á la cadira, se tirava endarrera per aliviar-se de la calor que duya. La mantellina blanca d'una moda més ó ménos florida, y 'l mocador groch de sota de la mantellina, y 'l mocador gran clar brodat de ramatges, que portava dessota del mocador groch, y s'affuixava lo sach *cossat*, que no se sab de quin color era, pero que per sota del mocador gran bregava y estrenyia endevadas per trovar cintura en aquella massa esférica.—Ja volia pujar á veurer qu' habia estat aixó, á casa del senyor secretari, aixís que m' han innovat de la desgracia. Sino que no hi deixan entrar, com que hi habia *la justicia*... Y he pensat, hi anirás després, que com que no te ningú, si se li ha de fer

alguna cosa, li podràs dir si t'ha de menester... Y he pensat: tot passejant vesten á ca 'l Ton... Vaya, vaya, quin cas! Creu noya, que tota m'he esborronat... Ben cert que... Deu nos enguart d'una tentació del dimoni! Com que m'han dit si tenia tretse torats... no sé. ¡Ay Deu meu! Sempre hi han d'haber cosas. Ara, mal per l'un, y mal per l'altre. En Lariet també, pobre xicot... d'altre banda, jo 'l planyo, porque...

—Miri, senyora Lliberata;—que 'l nom de senyora Flors ella se l'havia guanyat—no creguí res de tot aixó! diu la Filomena contenintse la natural impaciencia, no plorant, més ab veu apagada, com donantse vergonya de defensar al seu promés.—Res es veritat: jo mateixa hi era...! Y si fessen res á n'ell, seria ben be que no hi ha justicia.

—Noya... ¡Cuántas vegadas la justicia va errada de camí! Sabs que diuhen: qu'ab rahó ó sense rahó va 'l pobre á la presó?

—Ay Ton: ja ho podeu tornar á dir. ¡Quín mon! Lo pobre del meu senyor, sempre ho deya: —Justicia: Deu nos ne do, y Deu nos ne lliuri!... Y, heu berenat fillas? Noya, no ho pots pendre aixís: sino hi cauràs malalta, filla! ¡Ay senyor, aqueixos homes! Mereixerian que may una s'hi enfondés. Jo ja ho veig: tu no tens experiencia... Ja vindrà temps. No, no: creume. Procura atiparte be, y pèndrerlas com vingan las cosas. Filla, si á una la farian tornar tarumba! ¿No es veritat, Anton? ¿Veyeu quina cara ha posat? .. Oy, qu'aquest mitj dia, m'ha caygut de la barana del porxo la torratja d'un *diegu de noche*, y m'ha mort un ánech mut. ¿Sabs qu'aquella tarde 'us va fer riure tant? Com qu'aquesta mossa que tinch es com un esclop... Y te 'l faré portar. Fesne caldo. Veyas: m'amania una plata de llacsons y creixems, que m'agradan, barrejats ab xicoyras, y me n'han enviats de per munt. Y 't sento un terrabastay, y corro á la eixida... y filla: aquella graponera, que 'm passava la escombra... com que no miran res... Y vesli al redera! A terra va qui cau... Y 'l pobre ánech... tant butó... ja feya uns badays... lo meu fill... Y he pensat:—será per ca 'l Parayre. La Filomena encara l'aprofitarà... y podrà fer un xich de caldo.

—No: gracias: per qué?—li sabé respondrer tan sols la marejada noya, que com se pot suposar, los seus pensaments y 'ls de la senyora Flors, no anavan pas pel mateix camí.

L' Anton, qu' estona ha que volia trencar la conversa, aprofità aqueixa mica de respir, y digué á la senyora:

—¿Sab que si á Deu plau, aviat tindré á 'n Miquel per aquí?

—Fill, no 'n sé res: ay que me n' alegro: ¿y donchs?

—Y no han de ser pas totas dolentas. Noya; déixali veurer la carta. Està molt trempat, y... ¡Y are, tú, d' hont vens? quina manera d' estar acalorat! Vina aquí: no vull que 't llevís lo gech.

—Aqueixa criatura se 't malmeterá... borrango! si se li encendria un llucet á la cara.

Qui havia arribat era 'l Pere, l' alegre manxayre; que si s' adoná de la senyora Flors, va ser com que no ho fes. Y ella va dir:

—Y com s' estira aquest baylet. Cada dia s' hi coneix.

—Jo sé una cosa, feu ell corrent cap al seu pare, y agafant á la quieta Carmeta que jugava als seus peus, per ferla jugar y saltar.

Lo cor se li sobressaltà á la Filomena, que tornava ab la carta, y tota represa diu:

—¡Cuyta, digas. Verge Santíssima de Rocaprebera, guardéulo!

—Diu... que... qu' aqueix vespre vindrán á fer serenata á n' en Carlets.

—¿Quí t' ho dit? li pregunta la noya tota estranyada, com així mateix son pare.

—Los del *Coro de la Gresca*, quan sortian d' ensaig m' ho han dit. Y diu, que l' han enviat á buscar, per fer la *Protectora*.

—¿Aixó t' han fet creurer, beneyt del cabàs? feu la Filomena?

—¡Y... te rahó! Es clar qu' era en Carlets, aqueix qu' he ensopegat á la porta. Ay valgam Deu, y quin home que s' ha fet!... Y de quan ensá...

En aqueix sant punt de sas admiracions, la senyora Flors s' aixecá tota esvarada, cridant, y aguaytant á la porta:

—¿Qu' es, qu' es aixó?... No ho sentiu? Quina revolució...

Y era altra vegada un desfet de donas, que las unas entrant, y las altres embussant l' escala, cridavan totas plègades:

—Ton! Filomena, Filomena! Ja son aquí... ja pujan!

—¡Indignes! ¡Bergáns! Vagamundos! Malaguanyat pa que 's menjan!—Jo 'ls tiraria las ollas al cap!...—Jo per l' ull de l' escala...—Arri... á agafar la gent de be...—

Aqueix xafech queya sobre una parella de la guardia civil, que sense ferne altra estat, arrivá á dalt y ab penas y trevalls á la porta d' aquella habitació, ahont en Ton Parayre ab la barretina á la má, los sortí á rebre.

Com no hi era 'l que buscavan, ab la mateixa cortesía se 'n tornaren. Nò 'ls pogué estalviar en Ton ab sas prudents amonestacions que prou deya á n' aquella gent que cap culpa hi tenian los pobres civils, algun tronxo ó pela de taronja, que per quedar mes descarregadas aquellas vehinas los hi tiravan á trahició.

La noya gran y 'l seu pare, en mitx de la impressió que 'ls habia d' haber fet aquella escena, quán torná regnar la quietut en la casa, gayre be tingueren de retornar á la senyora Flors, que *tant* s' habia trastornat al veurer entrar á la justícia. Ab motius per no tenirse ella dreta, aquella suferta donzella li passá ayga fresca pels polsos, li dona una xicreta d' aygardent, li feu rosegat xocolata, y més cosas hi haguessen hagut!

Quan li semblá que estava refeta, comensá á basquejar d' anarse'n: y com la seva minyona tardava á venir-la á buscar y se 'n podia haber deseixit, pensament de la bona senyora, tingué en Pere d' anar ab ella per acompanyarla á la vila. No se sab, si després en tornant va dú 'l xicot aquell anech mut, xafat per aquella torratja.

XIII

A n' á tot aixó ja acabava de ser vespre y ja era ben fosc quan tornaren á casa los dos noys, y fou lo darrer en Ramon, qu' habia anat á casa del senyor Duran com li habia encomanat lo seu pare.

La noya, ajudada del manxayre qu' hauria estat bo per assistent, ab una esgarrapada amaní una mica de sopar, y ben malaguanyat treball per lo que menjaren entre tots, que prou hauria capigut al planell de la ma.

Llavors esplicá en Ramon ab aquella impassibilitat que

casi be may l' abandonava, com havia anat lo seu missatge: qu' á parer d' ell podia donar bon resultat.

Quan fou á casa del senyor majordom, atrapá tota la familia en lo terrat de la seva caseta, que dona á un costat de las altas parets de la fábrica; y ell sense res al cap, y ab manega de camisa, jugava ab la maynada que 'l feyan suar, y 'l feyan riurer en gran. Allá dalt mateix lo feu pujar, y assentats tots dos en un banquet de ferro, mentres la seva senyora entretenia, ocupantne un altre, aquell debullit de quitxalla, li exposá en Ramon tot lo que havia passat y tot lo que contavan la gent y ell temia, net, y clar y catalá, afegintli que li feya anar lo seu pare, per amor de 'n Larièr, y per amor de sa germana, que, com ja devia saber, estavan per enllá de relacions, á punt de casarse.

Com lo majordom era un home de cor, ab més bondat que finura, y no coneixia més mon que 'l mon de las fábricas, y sentia pels bons y lleals operaris una verdadera estimació, y d' una manera especial estava d' aquell *quinto*, llavors tant compromés, basta que de des que 's cordava las calsas n' havia rebut tota mena de serveys, la narració de 'n Ramon lo conmoqué de veras, Comprenia 'l neguit de la Filomena y d' aquella pobre familia, y acabá per dirli qu' ell faria medis de salvá á n' aquell xicot.

—Ja pots dir á la seva mare que no s' espanti: que si de cas que 'm vingui á veurer. Y á casa teva y á la noya, que faré tots los medis de tornarli 'l seu promés. Dimontri de bordegás, que te un génit com una pólvora... Pero ell es incapás de fer mal á ningú. Vatja, vatja; ja veuré jo al *cabo* de punt, de la vila, y... veurem aixó d' haber d' entrar en caixa tant sobtadament, y quan ningú s' ho pensava... Ah! y aquest gat de 'n Carlets, que no sé que me n' he sentit á dir?...—li dígué, cuan ja 's despedian, saltantli tot plegat aqueixa idea, com una mica de broma que li fes nosa en l' horisó.

—Oy que m' havia deseixit de dirli... qu' ahir vespre va arribar... be, gracia á Deu.

—No va bo aquell. Tinch pór que no va bo... Y es millor que s' estiga per allá baix... Anem, res. Ja sabs que t' he dit... y ja veurem.

En Ramon, que com lo senyor Duran tenia la franquesa en lo pensament y en las paraulas, no podia comprendre qu' á

n' aquest li fes encara mala espina l'antiga entremaliadura del seu germà gran.

No hauria pogut entendre qu' aquest era 'l punt flach d' aquell bon home, d' aquell honrat representant de la companyia que feya trevallar la fàbrica. Per tot hauria passat: ab tot transigiria: menos ab res que de prop ó de lluny fes cap olor de tendència revolucionaria ó d' imposicions en la marxa ordenada de las feynas qu' ell presidia. Ja s' hi havia jugat lo cap una vegada... y se li jugaria cent mes! Passat d' aquí no hi havia amo més bo que l' excelent majordom.

Més, com no s' havia de ficar en Ramon per res en aqueixas delicadas consideracions de la manera íntima de ser del senyor Duran, y 'l senyor Duran ben clár li havia dit que contessen ab ell, se n' aná ab lo cor alegre cap al carrer major de la vila, á portar consols y esperansas á la pobre viuda, á la desatinada mare, que del rum rum que sentia, no 'n treya l' aiga clara, y 's moria del neguit de no saber qu' hauria estat del adorat fill.

Li doná per penyora tota aquella conversa qu' acabayan de tenir, y ademés la seguritat de la estimació qu' ell li duya, y 'l consol de que sempre ell sabria hont anarlo á veurer quan convingués. Lo demés Deu ho sabia, y li pregarian tots que 'l deixés tornar aviat á sos brassos.

Content d' haber fet tots aquets passos, més esperansat y tranquil, la seva narració també aixecá una mica l' apesarat esperit del seu pare y de la seva germana, qu' aquell dia habían ben posat á proba la mansuetut y paciència que resplandia en los seus cors.

Era nit enllá que encara corrian per casa, entrantne y surtintne quan los uns quan los altres, d' aquella senzilla gent qu' ab ells vivian, donantlos aqueixas probas de vera amistat y compassió, que si son á voltas pesadas per la forma brusca y la inconveniència, son estimables sempre per la franquesa y la veritat qu' entranyan: molt més que l' amohinosa complimentaria que s'estila entre la gent més alta en semblants cassos.

Y era més tart de las dotze, que la noya tot just aconduhia en lo seu llitet á sa germaneta, á n' aquell angelet qu' era 'l depósit de las festas y 'ls petons de tota la casa, y qu' arrupideta com sempre aprop del Anton, sense adormirse, sense cridar ni mourers, també respirant una micà d' aquell ayre que du-

ya fredor de tristesa, ab lo capet doblat y ab sos ullets que 'ls amors del cel hi reposavan; era ni més ni ménos aquell vespre, qu' un serafinet d' aqueixos que en los grans cuadros del cristianisme han posat los artistas al peu dels personatjes dolorosos, com intermedi entre ells y l' ànima que 'ls contempla, com floretas divinas rosadas ab las sevas llágrimas.

Després, quan en aquell pis y en los altres foren tots los llums apagats y aclucats tots los ulls y no se sentia un piu, no més l' esperit d' un rellotje, qu' anava teixint ab misteriosa *llensadora* los minuts del temps, la *noya trista* que tenia la son lluny encara dels seus parpres, y podia ab tota llibertat deixar anar de son malalt pit los sospirs que hi bullian. surtí á la galería, y de brassos á la barana volent trencar la foscó ab sa mirada... no 's veyá sino la sombra infinita dels camps, dels boscos, de las montanyas y del cel. Y en lo cel, unas altres sombras sense forma, que 's movian, deixavan de 'n tant en tant lluhir puntetas de llums tristas, que desseguida 's fonian en l' abisme, com si fossen las llágrimas hermosas dels cors que penan aquí terra, anyorant un altre mon.

Y desfilant ab la pensa aquella esbullada troca del neguit que tenia, queyan puras é ignocents las sevas, de tantas horas contingudas, refrescantli la cara ardenta y alleugerantli lo febrós bategar del seu pit.

Pot ser un' hora há qu' aixís s' estava, quieta, reposant, y pregant... quan de sobte se conmoqué tot' ella; totas las sombras li semblaren enlluernant claror... y degué dibuixarse en sos llabis lo goig inesperat que feu tremolar son ser...! Una veu clara, robusta més jovenívola y tendre, llensá desde sota d' ella pel mitj de aquell callament y fosca, una posada curta, una corrandá alegre y enamorada, qu' al final girava, ab nottas rossegants y melancólicas, per acabar ab un — ¡ Cor del meu cor... adeu !

Aná per respondrer al arriscat minyó qu' aixís l' havia sorpresa, y no pogué confegir cap mot. Caygué assentada en un banch de la galería... y 'l soroll que feu degué obrir la porta de la seva cambra... y 'l pobre Anton, que tampoch havia dormit encara, vingué á donar ajuda á la seva filla. Besá 'l front del amant pare, lo seguí callada, y 's recullí en lo seu llit... y no destorbá res més la magestuosa quietut de Passavents.

XIV

—¡Doctor Francisco: Doctor Francisco! cridava la senyora Flors, vejent al metje de la vila que surtia de casa del Puput, cabalment quan ella hi anava á entrar. Se girá 'l Galeno, y no dissimulant pas gota qu' *anava depressa* al trobarse entrebancat ab tal clienta:

—Servirla: va dir: ¿Qué hi ha de nou?—Y la senyora Flors acostantshi.—Digui, digui don Francisco: ¿Qué li 'n sembla d' aqueix senyor?... ¿Qué 'n farém?... Diu que ha tingut tan bell desfici anit?... ¿Qué hi diu?...—

Y aconstantse encara més.—Escolti... que diu... que...

—Sí... no... vejam.—Aná dihent l' altre, caminant de costat, per anar fugint: acabant per ferho de debó; ab un—Pasiho be...!—acompanyat d' aquella mitja rialla propia de gent que com los metjes, enrahonan de nort, la major part del dia.

—¡Ay, alabat siga Deu! —esclamá ella á mitja veu, y ab posat de llástima, creyent que 'l doctor li disfressava l' haverlo trovat més *carregat*. Y aixís que la mirada d' aqueix l' hagué deixada, se n' entrá á la casa.

—¿Hont son aquesta gent?—cridá quan fou á peu plá del pis, que ja solia ser obert.—Jo me n' hi entro. ¿Hont es aquest senyor...?

—*Entre, entre, senyora Lliberata.* —Se sentí á dins. Ja sab que se pot passar avant sense demanar *licencia*.

En virtut de cual *passe*, enfilá per un passadís llarch que se 'n duya mitj pis, emportantse 'n ella tota l' amplada, y sen sen dignarse en son atribulament de dir *bon dia*, á dos ó tres personas qu' ans de arribar ab lo malalt li tingueren de fer lloch per passar. La una era un homenet petit y rodó, vestit com un pagés endressat, ab gech de coll alt y barretina vermella, nas petit, ulls d' esquírol, y una cara que sempre reya, Era l' agutsil, que com no hi havia cap més empleyat públich en tot lo terme, anava com lo *vaport* tot lo dia, per atrapar sas múltiples feynas menudas. Un' altre era la criada del secretari; una cosa com un artiller vestit de dona, que no 's podia mirar, y que s' hauria pogut dir d' ella, alló del poeta castellá—*Lo mejor que tiene es la figura*. Després, un guardia civil, qu' anava d' estar per casa, y qu' era igual á tots los

del *cuerpo*. Y després, ab perdó sia d'esmentarlo darrerament, lo batlle d'aquell poble, que seya y enrahonava ab l'home d'armas, prop d'una tauleta-escriptori, á dins del cuarto mateix. Lo més particular d'aqueix alcalde, era 'l no tenir res de particular. No mes era un *home* que posava firmas al cap de vall de fullas de paper, á rahó de cinch minuts per paraula. Ademés, se deya, com ja sabem, Pau, y de motiu, Flequer.

En aquell moment, y no destorbantse per la presencia de la nova arribada, deya 'l Puput trayent un bocí de cara del llit.

—Seria una verguenza que se repitiese. Ha sido un escarnio de la autoridad: un descrédito para ustedes los guardias! Prepárense ustedes, para rondar aquel *cuartel* toda la noche. El señor alcalde les ausiliará con su fuerza... Ho ha sentit Pau?

—Vaya si caerá! Pierda cuidao!

—Hauré de fer vení aquest—contestá l'altre, signant l'agutzil.

—Prou, prou: no mes manin: ja ho saben... Vosté, senyora, tingui, seguí aquí al costat del ferit.

—Y com está, com está?

—Pot ser no será del tot mortal—feu lo mateix agutzil.

—Borrango: qué diu! ¡Que vol dir que li va entrar molt endins? No més m'han dit...

—Ho fan corre, per disfressar lo crim, senyora Liberata: va di 'l Puput. *Valgame* ser jo llest... La *cossa* es séria! Pau: una mica de *aygua*...

—Ayga crua no; sant cristiá...—esclamá la compungida senyora; deixeu: jo li arreglaré jo. ¿Es de bolados aquesta paperina? ¿Qu'ha dit lo doctor Francisco; que no seria res... oy?

—Oh! Estos metjes may diuhen la *gravedad*...

—¡Anem, anem: y ara?... No se 'ns espanti. Si qu'estaria be, qu'un homé com vosté...

—Pero la sang... la ferida...—suspirava 'l Puput: enseyant no mes bigoti y dents, puig lo demás del cap ho amagava una gruixa de venas y mocadors blanchs, donantli un ayre de moro.

—¡Ay Deu meu!... No enrahoni, no 's cansi. Solament d'imaginarm'ho, lo cor se 'm tapa... ¡Quin mon: quin mon!

—Y yo, que so tant mal dit, perque defenso á tot *trance* la causa del ordre!.. la pau del poble... Si convé 'l poble mateix amagará al criminal: *pues* així se pagan los sacrificis.

—Ja ho pot tornar á dir ja: los meus ulls mateixos ho han vist.

—¿Que diu senyora Liberata? Com estich tant impacient, no ho he entés...

—¡Lo meu fill! ¿Vol que li posi be 'l cap?... Aqueixa baga es massa amunt: giris una mica. Aixís: ara estaré millor. ¿Veu?... Endemés com qu' una servidora es entranta de la familia... d' altra part ells no tenen culpa ni pecat venial: que 'n passen prou pena, pobre gent.. ¡Pobre Anton!... Ay senyor!... miri com passen los anys. nos varem casar en un mateix temps... y miri que son las cosas: á mi no 'm va agradar... perque no duya vestit de vellut. Duya aixó que 'n deyam *pa de pobre*. Ah! pero era un fadrí dels guapos que hi haguessen. Y la seva noya, fa 'ls mateixos ulls. Qui no sé d' hont ha eixit es lo ferrer... lo gran: que trevallia *per vall*... En Carlets... Oy, que ahir lo vaig véurer: es aquí: casi l' hauria desconegut: s' ha fet un homenás. Ell eixia de casa seva, cuan una servidora hi entrava... Ara 'l soldat... si qu' era com l' aygua del bacallá. no fa?

—¿Lo Carlets... Lo Carlets torna á ser per aquí, senyora Liberata?

—Si, ja veurá: com qu' es un cap tant entenebrat, aquets d' aquí, que 'ls diuen del *Coro de la gresca*... que estich si son republicans... l' han enviat á buscar, per enraygar... nó se que 's va dir aquell petit, lo manxayre, que ja ho va anomenar...

—¿La Protectora?

—Potser sí... ¡Pero que 'n som las donas! Estona ha que li dech fer mal de cap.

—¿Vol callar? vosté no me 'n farà may: li digué 'l Poput. Y de mica en mica anant trayent lo cos d' aquell ninxo de roba, ja casi be assentat al llit, dirigintse ab tó patétich al senyor Pau... li diu:

—¿Ha sentit? ¿Ha sentit senyor alcalde? ¡Quan li dich jo que la revolució trevallia... ¿No trova vosté aquí lo fil de la trama?

—¡Valgans Deu! ¡valgans Deu! ¡Aqueixos caps verts!...

—¡Es necessari, *cortarlos* el cami! A *ese* Carlets *se le ha de* seguir d'aprop... Y esta comarca está desamparada, *senyor Pau*. Se necesita energia. Lo meu *asesinato* pot repetir-se, y no tothom sabrà de donar la capa...

L'agutzil entrà de nou al cuarto, tenintse ab la ma la barretina á mitx cap, y acompanyant un senyor que ja coneixem.

Lo *guardia* 's cuadrà per ferli pas; l'alcalde s'alsà de la cadira, y 'l malalt se tornà á ficar al llit. En quant á la senyora Flors...

—Passi aquí—li feu al nou hoste. Oy que ve be, senyor Duran: aixís com aixís una servidora ja se 'n va... Ja ho veu, ja ho veu... res... com ho vol fer?...

Y mentres l'agutzil li feya també una reverencia, acompanyantla cap al corredor, li cridà desde la cuyna la criada.

—Ay senyora Lliberata. ¿Qué s'en va? Vol entrar fins assí, que 'm darà una vista á n'aqueix brou de pa fresch?...

—Prou ho tinch ben tart Quica. Tot avuy qu'aquella gallina virada m'escatayna. Y es més lla-minera dels ous... Pero ara he pensat—tira la verdura á l'olla y anirás á véurer que fan...—Y en aixó, tota ella ja havia passat per la porta de la cuyna, y no se sentí res mes.

La visita del senyor Duran no fou gayre llarga. Com lo malalt no li era molt simpátich, que diguéssim, ell hi havia anat per seguir una rutina que entre la gent més grossa d'una població s'acostuma, d'una banda, y de l'altra per véurer si podia adobar res de la mala ventura de 'n Lariet.

Aquell aparato de forsa que revestia l'escena, no li va fer cap gracia. Desseguida conegué que tot alló era propaganda: y que dessota d'aquell farrigu-farragu de draps, si aquell home tenia un trench al cap... ja era tot quant. Per aqueix cantó cregué que no s'hauria pas de llensar á pérdrer á ningú.—Encara que vulguin tirar endavant aquesta comedia, va dir-se ell, com qu'ha de anar *allà baix*, aviat la tindré desfeta.

Y no es cap pensament temerari creurer qu'ab aquella primera impressió rebuda, se proposá fins ferli fiança á n'aquell minyó, fins que se aclarís eix embolich.

Ara faltava la segona part: si havia de ser ó no soldat. Y com se trobava allí ab la primera persona del ajuntament, y si aquest no sabés de que li parlavan, ho sabia 'l secretari, resol-

gué embestirho de dret. Ab aixó acabat lo primer acte, habentse deixat explicar la *facécia* del atentat, ab tots los amaniments que de la conversa ab la senyora Flors se 'n podian tréurer, fent ell ab tot aixó com aquell que s' ho empassés, y en sent á cert punt, tot plegat se girá ab lo senyor Pau, dihentli:

—Home, y sab que m' ha vingut molt de nou, que l' expedient d' exempció d' aquest xicot, no hagi estat conforme? Deixo apart la desgracia del senyor... pero 'l que toca de la quinta, no sé l' Ajuntament que hi ha vist, que...

—També 'm va deixar parat, nò 's cregui. Sempre habia tingut á n' aqueixa gent per uns pobres...

—Y volen dir qu' ara, ab dos dias, s' han tornat uns bons menestrals?

—Allá be ho varen dir. ¡Qui sab un hom!

—Quedá *bien* probat, senyor Duran: respongué també 'l Poput, estirant un xich mes lo coll, al coneixer ahont anavan. Jo no li vull més mal, que 'l que es porta la lley. Pero est xich deñá será ni més ni menos que *prófugo*. Y diguem: en estas circumstancias, si lo poder públich no 's voldrá apoderar d' *este brau mossot*!..

Semblantli al guardia civil, cabo per més senyas, qu' habia de dir alguna cosa, puig que se l' aludia ab la frase anterior, allisantse 'l bigoti y movent marcialment lo cap, diu:

—*Pué no que no! En buen lio se metió el probe! Vaya con la ordenanza nuetra*...

Si 'l senyor Duran no hagués mirat allavors á n' aquell gegant vestit de blau, hauria reparat entre las maliciosas dents del secretari una rialleta malvada, com la del gat cuan te una rata á tret d' ungla. Habia trobat l' arma per posar fora de combat la bouhomia del honrat industrial.

—Y si vosté lo sabés tot!—va dir com sospirant.—Si sabés que la justicia segueix lo fil d' una conspiració anarquista...

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR.

(Seguirá.)

RAMELL DE FLORS MÍSTICAS ⁽¹⁾

Acompanyat de tos pares
com poncella entre dos flors,
he vist com t' agenollavas
als bells peus del sacerdot.

Aguantava ab la mà esquerra
lo sagrat místich copó
y ab la dreta t' ofería
lo Pá qu' es dels angels goig.

Tu, 'l cap baix, l' esguart en terra,
batente lo cor y 'l pols,
deyan tres colps:—No só digne
de que entran en mí, Senyor!...

(1) Ab aquest títol s' ha publicat no fá gayre un preciós tomet de poesías originals del jove poeta Joseph Mas y Casanovas, dedicadas á un amic seu ab motiu de sa primera comunió. Ab tot y tement ofendre la modestia de son autor, que ha fet una curta tirada d' aquesta obra, en edició luxosa per obsequiar á sos amichs íntims, publicuém algunas de las poesías del llibret en la convicció de que plaurá á nostres lectors y aprofitém aquesta oportunitat per encoratjar desde aquestas columnas al senyor Mas á fi de que 's decideixi á donarnos més mostrás de sa inspiració.

Y Jesús qu' es dins del Hostia
¡oh misteri portentós!
com papalloneta blanca
ha volat damunt ton cor.

* *

La teva ànima qué ha vist
que alsa tan bella volada?
Ha vist lo niuhet hermós
hont Jesús té la covada.

Al costat de Jesucrist
he vist oberta una llaga,
y tan bon punt hi ha arribat
las alas clou y s' hi amaga.

* *

La gracia desitjada
lo ministre de Deu te l' ha donada,
¡oh Deu, mon Redemptor!
ja 'm trobo perdonat per vostre amor.

Jo era boyra blana
que 's revolcava trista per la plana;
Jesús, lo sol hermós,
ab una ullada l' ha esbargida y tós.

Lo que are jo voldria
es tenirvos á vos per companyia;
obriu, Jesús, lo cor
y aniré á viure allá hont lo just s' hi mor.

* *

La ditxa que que are tu sents
prou la diu la teva cara,
prou la diuhen los teus ulls
que l' ànima t' enmirallan.

Com poncelletas de Abril
que lo sol obra á besadas,

lo lliri pur del teu cor
l' amor de Jesús lo bada.

De bat á bat s' obra 'l cel,
Jesús á ton cor devalla,
son sacrifici d' amor
lo teu amor vol per paga.

Mira si t' estimará
que t' ha fet assentá á taula
y d' aquell Pá t' ha donat
qu' es la delícia dels angels.

Ja qu' Ell te dona 'l seu cos
tu bé li pots doná l' ánima,
que li costa á preu de sanch
en lo Calvari vessada.

Are li pots oferir
que no 't demana pas gayre,
are que es com Ell la vol
y 'l pecat no l' ha entelada.

Jorn més felís que 'l d' avuy
en lo mon no 'n tindrás d' altre,
y jo t' asseguro 'l cel
si 'n fás sovint remembransa.

* * *

Avuy en la teva ánima s' ha encesa
la llantia del amor:
una guspira del caliu despresa
l' ha encés del Sagrat Cor.

Trenantse del teu rés ab armonias,
damunt del pit tas mans,
lo Pá del cel ab angels compartías,
ja son los teus germans.

JOSEPH MAS y CASANOVAS.